

राज्यातील ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांसाठी
लोकवर्गणीचे सुधारित धोरण.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: ग्रापाधो १११३/प्र.क्र.६०/ पापु-०७
सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय इमारत
नवीन मंत्रालय, मुंबई ४०० ००१
तारीख: ०१ जानेवारी, २०१४

वाचा

- १) शासन निर्णय क्रमांक: ग्रापापु १०९२/प्र.क्र.३२८/पापु-०७, दिनांक २७ जुलै, २०००
- २) शासन निर्णय क्रमांक: ग्रापायो १२०८/प्र.क्र.९६/पापु-०७, दिनांक १८ ऑगस्ट, २००८
- ३) शासन निर्णय क्रमांक: ग्रापाधो ११०९/प्र.क्र.१०४ (अ)/पापु-०७, दिनांक १७ मार्च, २०१०
- ४) शासन शुद्धीपत्रक क्रमांक: ग्रापाधो ११०९/प्र.क्र.१०४(अ)/पापु-०७, दि.३० ऑगस्ट, २०१०
- ५) शासन परिपत्रक क्रमांक: ग्रापाधो ११११/प्र.क्र. ५८ (अ)/ पापु-०७, दिनांक १६ मे, २०११
- ६) शासन निर्णय क्रमांक: ग्रापाधो १११२/प्र.क्र.९६/पापु-०७, दिनांक ०३ ऑक्टोबर, २०१२

प्रस्तावना

ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या अंमलबजावणीसाठी राज्य शासनाने संदर्भ क्रमांक १ येथील शासन निर्णयान्वये मागणी आधारित लोकसहभागाचे धोरण स्वीकारलेले आहे. ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांसंदर्भात लोकसहभागाची अट ठेवल्यास लोकांमध्ये योजनेबद्दल आपलेपणाची भावना निर्माण होईल व पर्यायाने योजनेवर त्यांची देखरेखही राहिल या भूमिकेतून ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या भांडवली खर्चामध्ये १० टक्के हिस्सा लोकवर्गणीचा राहिल अशी तरतूद केलेली आहे. तसेच, संदर्भाधीन क्रमांक २ ते ६ येथील शासन निर्णय/ शुद्धीपत्रक/परिपत्रकांद्वारे ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या लोकवर्गणीत विविध प्रकारे सवलत देण्यात आलेली आहे.

ग्रामस्थांवरील लोकवर्गणीचा भार कमी करण्यासाठी वर नमूद संदर्भाधीन शासन निर्णय/ शुद्धीपत्रक/परिपत्रक क्रमांक २ ते ६ द्वारे शासनाने विविध उपाययोजना केल्या असल्या तरी, योजनांची किंमत पहाता योजनेच्या एकूण भांडवली खर्चाच्या १० टक्के लोकवर्गणी भरणे ग्रामस्थांना/ स्थानिक स्वराज्य संस्थांना अवघड होऊ लागले आहे. ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांसाठी शासकीय अनुदान लोकवर्गणीच्या प्रमाणात वितरित करावयाचे असल्याने, स्वाभाविकपणे योजनांची कामे रखडतात. महाराष्ट्र राज्यात ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांसाठी आकारली जाणारी लोकवर्गणी जमा करण्यामध्ये येणा-या अडचणी विचारात घेता त्या दूर करण्यासाठी लोकवर्गणी ही ग्रामस्थांच्या आर्थिक स्थितीनुसार आकारने योग्य होईल. मा. मंत्रीमंडळाच्या दिनांक १२ डिसेंबर, २०१३ रोजी झालेल्या बैठकीतील

निर्णयानुसार राज्यातील ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांसाठी लोकवर्गणीचे सुधारित धोरण राबविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय

प्रस्तावनेत नमूद केलेली वस्तुस्थिती विचारात घेता राज्यातील ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांसाठी आकारण्यात येणा-या लोकवर्गणी व निधी वितरण या संदर्भात पुढीलप्रमाणे सुधारित धोरण अवलंबिण्यात येत आहे.

- १) ज्या गावांमध्ये/ वाड्यांमध्ये/ वस्त्यांमध्ये आतापर्यंत नळ पाणी पुरवठा योजना राबविण्यात आलेल्या नाहीत, अशा गावांमध्ये/ वाड्यांमध्ये/ वस्त्यांमध्ये प्रतिव्यक्ती प्रतिदिन ४० किंवा ५५ लिटर क्षमतेच्या नवीन नळ पाणी पुरवठा योजना राबविण्यासाठी लोकवर्गणीची अट लागू राहणार नाही.
- २) उपरोक्त क्रमांक १ मध्ये नमूद केलेल्या परिस्थिती व्यतिरिक्त इतर सर्व प्रकरणी लोकवर्गणीची अट खालील तक्त्यात नमूद केल्याप्रमाणे राहिल.

अ.क्र.	आर्थिक दर्जा	लोकवर्गणी		
		दरडोई दरदिवशी पाणी पुरवठा		
		४०/५५ लिटर	७० लिटर	१३५ लिटर
१	दारिद्र्य रेषेवरील लोकांसाठी (APL)	योजनेच्या एकूण भांडवली खर्चाच्या १० टक्के अथवा प्रति कुटुंब रु.८००/- यापैकी जी रक्कम कमी असेल ती रक्कम	योजनेच्या एकूण भांडवली खर्चाच्या १० टक्के अथवा प्रति कुटुंब रु.१२००/- यापैकी जी रक्कम कमी असेल ती रक्कम	योजनेच्या एकूण भांडवली खर्चाच्या १० टक्के अथवा प्रति कुटुंब रु.१६००/- यापैकी जी रक्कम कमी असेल ती रक्कम
२	दारिद्र्य रेषेखालील लोकांसाठी (BPL)	योजनेच्या एकूण भांडवली खर्चाच्या ५ टक्के अथवा प्रति कुटुंब रु.४००/- यापैकी जी रक्कम कमी असेल ती रक्कम	योजनेच्या एकूण भांडवली खर्चाच्या ५ टक्के अथवा प्रति कुटुंब रु.६००/- यापैकी जी रक्कम कमी असेल ती रक्कम	योजनेच्या एकूण भांडवली खर्चाच्या ५ टक्के अथवा प्रति कुटुंब रु.८००/- यापैकी जी रक्कम कमी असेल ती रक्कम

(अ) कोणत्याही कुटुंबाकडून वरील मर्यादेपेक्षा जास्त रक्कम लोकवर्गणी म्हणून आकारता येणार नाही.

(ब) प्रस्तुत लोकवर्गणीची रक्कम ग्रामपंचायतीने स्वतःच्या उत्पन्नातून अथवा लाभाथर्याकडून वसूल करून भरण्याची मुभा राहिल. तथापि, लोकवर्गणीची रक्कम ग्रामपंचायतीने स्वतःच्या उत्पन्नातून भरली तरी योजना कार्यान्वित झाल्यावर संबंधित लोकवर्गणी पाणीपट्टीसोबत वसूल करणे ग्रामपंचायतीस बंधनकारक राहिल.

- (क) लोकवर्गणीची ५० टक्के रक्कम ग्राम, आरोग्य, पोषण, पाणी पुरवठा स्वच्छता व पर्यावरण समितीच्या बँक खात्यावर जमा केल्यानंतर शासन सहभागाच्या रकमेपैकी ३० टक्के रक्कम पहिलं हप्ता म्हणून वितरित करण्यात येईल. या निधीतून समितीने केवळ स्रोत विकासाची कामे हाती घेऊन ती पूर्ण करावीत. स्रोताच्या क्षमतेबाबत भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणेचे योग्यता प्रमाणपत्र घेतल्यानंतरच इतर कामे हाती घ्यावीत.
- (ड) लोकवर्गणीची उर्वरित ५० टक्के रक्कम जमा केल्यानंतर (म्हणजेच लोकवर्गणीची १०० टक्के रक्कम जमा झाल्यानंतर) शासन हिश्याच्या दुस-या हप्त्याची ३० टक्के रक्कम वितरित करण्यात येईल.
- (इ) वरील रकमेचा पूर्ण विनियोग झाल्यानंतर शासन हिश्याच्या तिस-या हप्त्याची ३० टक्के रक्कम वितरित करण्यात येईल. उर्वरित १० टक्के निधी योजना पुढील एक वर्ष सुरळीत चालविल्यानंतर वितरित करण्यात येईल.

सदर शासन निर्णयाच्या तरतुदी मा.मंत्रीमंडळाच्या बैठकीत झालेल्या निर्णयापासून (दिनांक १२ डिसेंबर, २०१३ पासून) लागू होतील. दिनांक १२ डिसेंबर, २०१३ पूर्वी प्रशासकीय मान्यता मिळून, कार्यांरंभ आदेश (Work Order) देण्यात आलेल्या योजनांसाठी या शासन निर्णयाच्या तरतुदी लागू राहणार नाहीत.

ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या लोकवर्गणी संदर्भात निर्गमित करण्यात आलेले यापूर्वीचे संदर्भाधीन क्रमांक २, ४, ५ व ६ येथील शासन निर्णय/ परिपत्रक/ शुद्धीपत्रक या शासन निर्णयान्वये अधिक्रमित करण्यात येत आहेत.

सदरचा शासन निर्णय हा नियोजन व वित्त विभागाने अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक अनुक्रमे २४३/१४४३, दिनांक १०/०९/२०१३ व ४९८/व्यय ३, दिनांक २०/०९/२०१३ अन्वये प्राप्त अभिप्रायांचा विचार करून निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक 201401011718301228 असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(शैला ए.)

उपसचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.

२. मा. उपमुख्यमंत्री यांचे उपसचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. मंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा. राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
६. मा. राज्यमंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
७. सर्व विधिमंडळ सदस्य, विधानभवन, मुंबई.
८. मा. मुख्य सचिव यांचे उपसचिव, मंत्रालय, मुंबई.
९. प्रधान सचिव (पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
१०. सर्व अप्पर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/ सचिव (मंत्रालयीन विभाग) यांचे स्वीय सहायक, मुंबई.
११. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.
१२. विभागीय आयुक्त (सर्व)
१३. संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे
१४. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषदा (सर्व)
१५. संचालक, समाज कल्याण संचालनालय, पुणे.
१६. संचालक, पाणी व स्वच्छता सहाय संस्था, बेलापुर, नवी मुंबई.
१७. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१, मुंबई (लेखा परीक्षा/ लेखा व अनुज्ञेयता)
१८. महालेखापाल, महाराष्ट्र-२, नागपूर (लेखा परीक्षा/ लेखा व अनुज्ञेयता)
१९. मुख्य अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
२०. अधीक्षक अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
२१. कार्यकारी अभियंता (सर्व), महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण.
२२. कार्यकारी अभियंता (सर्व), ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषदा सर्व.
२३. मंत्रालयीन इतर सर्व विभाग व त्यांच्या अधिनस्त असलेली सर्व कार्यालये.
२४. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व पर्यवेक्षीय अधिकारी व कार्यासने.
२५. निवडनस्ती, कार्यासन क्रमांक, पापु-०७.